

Босна и Херцеговина
**ДРЖАВНА РЕГУЛАТОРНА КОМИСИЈА
ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ**

**ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ
ДРЖАВНЕ РЕГУЛАТОРНЕ КОМИСИЈЕ ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ
У 2007. ГОДИНИ**

Тузла, децембар 2007. године

1. УВОД

Међу најзначајнијим активностима Државне регулаторне комисије за електричну енергију у четвртој години од њеног оснивања су два спроведена циклуса тарифних поступака. У првом циклусу ДЕРК је укупну тарифу за услуге преносне компаније и оператора система смањило за 5%, а у другом циклусу за даљњих 5,8%, што се позитивно одражавало и на цијене електричне енергије које плаћају потрошачи и на свеукупну економску ситуацију у Босни и Херцеговини.

У 2007. години ДЕРК је лиценцирао и велики број субјеката. Издато је укупно осам лиценци за дјелатности преноса, оператора система и међународне трговине електричном енергијом, од којих пет са периодом важења од пет година, а остале у привременом трајању од двије године.

У току извјештајног периода Канцеларија за ревизију институција Босне и Херцеговине обавила је ревизију финансијских извјештаја ДЕРК-а за 2006. годину и афирмативно оцјенујући контролисане активности сврстала Државну регулаторну комисију међу пет институција БиХ чији су финансијски извјештаји позитивно оцијењени.

На међународном плану доминирале су активности везане за Енергетску заједницу, међу којима су и бројне активности припреме и имплементације Мапе пута. Европска унија перманентно препознаје енергију као једно од најприоритетнијих и најважнијих питања. У том смислу наглашава се значај Трећег пакета либерализације, који предвиђа успоставу конкурентних енергетских тржишта у пуном значењу.

Значај енергије је препознат и на више енергетских скупова у БиХ у којима су учествовали представници законодавне и извршне власти и стручна јавност. Слиједом обнове инфраструктуре и реформских процеса, у наредном периоду могу се очекивати нови искораци и даљњи напредак у функционирању сектора, чиме се подстичу инвестиције у енергетски сектор.

ДЕРК наглашава да је хармонизација подзаконских прописа и ефикасна координација међу тијелима која учествују у њиховој припреми и изради од изузетног значаја за спроведбу реформе електроенергетског сектора у Босни и Херцеговини. Циљ је креирање јасног и поузданог законодавног оквира заснованог на европским директивама и правилима о унутрашњем тржишту електричне енергије.

Државна регулаторна комисија за електричну енергију, Регулаторна комисија за електричну енергију у Федерацији Босне и Херцеговине и Регулаторна комисија за енергетику Републике Српске сарађују и усклађују своје дјеловање. ДЕРК, такође, сарађује и са другим регулаторним тијелима успостављеним на државном нивоу, прије свега са Конкурентцијским савјетом БиХ.

Државна регулаторна комисија за електричну енергију (ДЕРК) је независна институција Босне и Херцеговине, која дјелује у складу са принципима објективности, транспарентности и равноправности, и има јурисдикције и одговорности над преносом електричне енергије, операцијама преносног система и међународном трговином електричном енергијом.

ДЕРК је непрофитна институција и финансира се из регулаторних накнада које плаћају лиценцирани субјекти.

2. САСТАВ И ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА ДРЖАВНЕ РЕГУЛАТОРНЕ КОМИСИЈЕ

Државну регулаторну комисију за електричну енергију је основала Парламентарна скупштина БиХ доношењем Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ и именованем чланова Комисије.

“Предлажемо да Савјет министара БиХ организује јединствену евиденцију свих мандата која би поред осталог садржавала вријеме именовања и истека мандата функционера у институцијама БиХ што би омогућило да се на вријеме покрену процедуре нових именовања. Тиме би се избјегла пракса техничких мандата, в.д. и других привремених рјешења која не доприносе ефикасном раду институција.”

(из Скраћеног извјештаја Канцеларије за ревизију институција БиХ о ревизији за 2005. годину)

Чланови Комисије из Федерације Босне и Херцеговине су:

- Мирсад Салкић, са мандатом од 5 година (од 1. јула 2003. до 30. јуна 2008. године) и
- Никола Пејић, са мандатом од 5 година (од 25. септембра 2007. године до 24. септембра 2012. године).

Члан Комисије из Републике Српске је

- мр. Владимир Докић, са мандатом од 4 године (од 1. јула 2003. до 30. јуна 2007. године).

Након одлуке Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине из септембра 2007. године, досадашњег члана г-дина Жељка Топића, по истеку трогодишњег мандата, замијенио је г-дин Никола Пејић. Временски је истекао и четворогодишњи мандат члану Комисије из Републике Српске мр Владимиру Докићу који до избора-реизбора у Парламентарној скупштини БиХ наставља и даље обављати ову функцију¹.

Након избора првог предсједавајућег Комисије мр Владимира Докића (предсједавао до 30. јуна 2004. године), у складу са принципом ротације чланова Комисије на овој функцији, Комисијом су предсједавали овим редом: Мирсад Салкић (до 30. јуна 2005. године), Жељко Топић (до 30. јуна 2006. године), поново Владимир Докић (до 30. јуна 2007. године) и Мирсад Салкић, актуелни предсједавајући до 30. јуна 2008. године.

Организација рада у Државној регулаторној комисији за електричну енергију одвија се и даље према организационој шеми усвојеној почетком њеног конституисања а особље из године у годину напредује у стицању специјалистичких знања и праксе од значаја за рад и регулацију електроенергетског система у Босни и Херцеговини.

ДЕРК користи разноврсне облике надградње интерног знања и искуства запосленог особља. Проширивање знања се одвија учешћем на различитим струковним савјетовањима, конференцијама и тематским семинарима, у земљи и иностранству, и учењем на даљину (*distance e-learning*). Посебно су корисни образовни програми које организују Регионална асоцијација енергетских регулатора (ЕРРА) и Школа регулације у Фиренци (FSR), а значајну

¹ У вријеме израде овог извјештаја поступак избора члана Комисије налази се у процедури у Влади Републике Српске. Након што приједлог Владе потврди Народна скупштина Републике Српске, номинација се доставља Савјету министара Босне и Херцеговине, које предлаже именовање Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине.

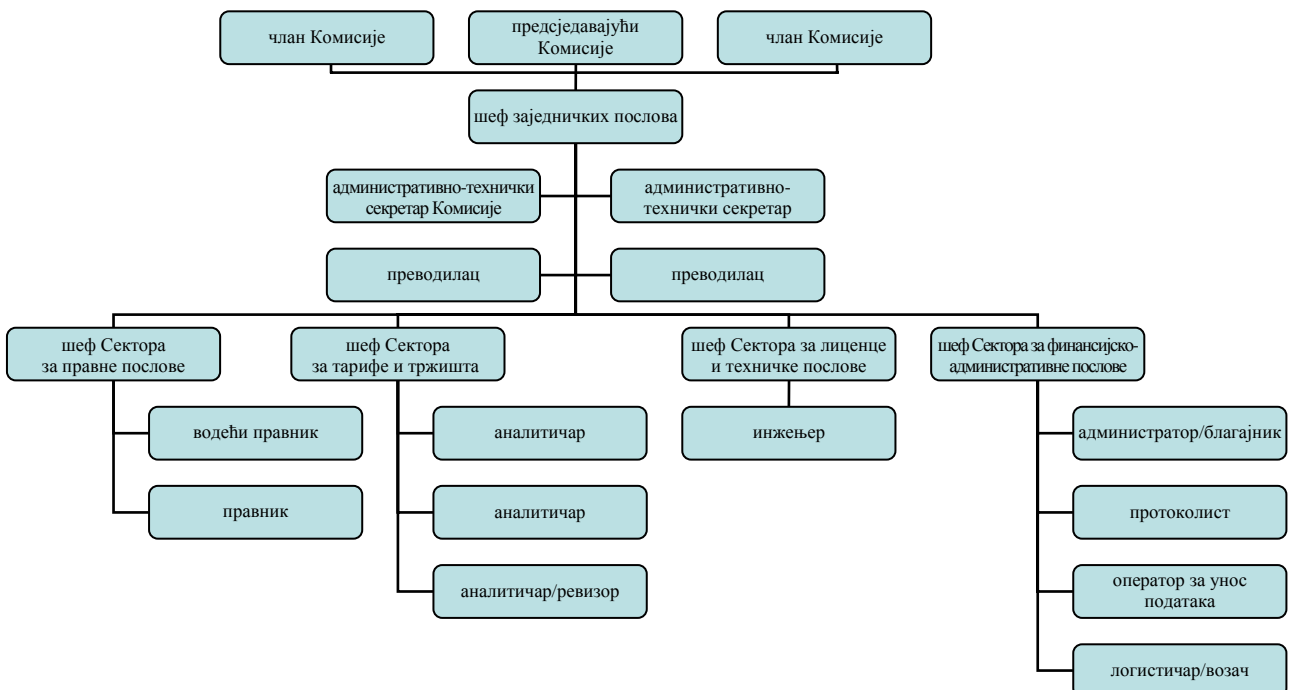

подршку у овом смислу пружила је и Агенција за међународну сарадњу САД (USAID). Овдје је потребно истаћи и једногодишњи “Програм обуке у области енергије у југоисточној Европи” који организују владе Уједињеног Краљевства и Словеније у циљу помоћи земљама у регији у преузимању европске правне регулативе.

ДЕРК ће изнаходити и подржавати нове методе обуке, који могу допринијети бржем развоју људских потенцијала према његовим будућим потребама и захтјевима. Компетентно обављање функција регулатора у реструктурираном електроенергетском систему и либерализираном тржишту све значајније претпоставља и високе информатичке, комуникацијске и презентацијске вјештине запосленог особља.

Ради остварења тог циља вршена је набавка неопходне техничке опреме потребне за ефикасан рад Државне регулаторне комисије за електричну енергију. Да је то имало позитивне ефекте свједочи и чињеница да су запосленици ДЕРК-а своја, до сада стечена професионална знања и искуства из регулаторне праксе, могли и сами преносити групама запослених у домаћим регулисаним компанијама, па и неким регулаторним тијелима у регији.

ОРГАНИЗАЦИОНА ШЕМА ДЕРК-а

3. КЉУЧНЕ АКТИВНОСТИ

Током 2007. године Државна регулаторна комисија за електричну енергију одржала је 11 редовних сједница, 24 интерна састанка и организовала 14 јавних расправа, од којих четири формалног типа.

На редовним сједницама разматрају се и утврђују акта из регулаторне надлежности у складу са законом прописаним овлаштењима, а на интерним састанцима се разматрају питања и усвајају акти организационо-административне природе.

У циљу прибављања коментара заинтересираних лица и јавности на правила и прописе, или било који други документ, ДЕРК организује опћу расправу. У циљу рјешавања техничких питања у току поступка и обраде процедуралних или суштинских питања, одржава се техничка расправа. У циљу утврђивања одлучујућих чињеница на основу којих би ДЕРК могао ријешити спор или одређене захтјеве, одржава се формална расправа.

Редовне сједнице и све врсте јавних расправа су отворене за јавност.

У анализираном периоду, на транспарентан начин и уз вођење адекватних јавних расправа, у којима су поред субјеката из електроенергетског сектора могли своје коментаре дати и заинтересирани чланови јавности, Комисија је спроводила активности на усвајању и одобравању низа докумената и реализирала више активности од којих су најзначајније груписане у подручја наведена у наставку.

3.1 Правила ДЕРК-а

Одлука о измјенама и допунама Методологије за израду тарифа за услуге преноса електричне енергије, независног оператора система и помоћне услуге

Државна регулаторна комисија за електричну енергију је 2005. године утврдила структуру и начин одређивања тарифа за услуге преноса електричне енергије, независног оператора система и помоћне услуге. Тада прихваћену методологију за одређивање тарифа ДЕРК је засновао на методу традиционалне регулације ('*cost of service*' – трошак услуге) у којој регулатор регулисаном компанији одобрава потребан годишњи приход довољан да покрије оправдане трошкове пословања компаније.

Транспарентне и недискриминирајуће, засноване на оправданим трошковима рада и одржавања ('*cost reflected*'), одражавајући стандарде уобичајене у међународној пракси, тарифе требају бити подстицајне за енергетску ефикасност, стабилност односа на тржишту електричне енергије, развој регулисаних дјелатности, и напредак у области заштите околине.

Узимајући у обзир укупан напредак у електроенергетском сектору Босне и Херцеговине (формирање јединствене преносне компаније, независног оператора система, отпочињање либерализације тржишта електричне енергије, регионалне активности и др.), ДЕРК се одлучио да сукцесивно мијења и прилагођава поједине елементе од утицаја на тарифе за услуге преноса електричне енергије.

У циљу убрзања процеса оживљавања и развоја тржишта електричне енергије у Босни и Херцеговини, у намјери да домаћим купцима осигура приоритет у снабдјевању и бољу позицију на том истом тржишту и устрајавајући да успори даљњи пораст цијена електричне енергије за крајње купце, ДЕРК је на

сједници одржаној 22. фебруара 2007. године донио *Одлуку о измјенама и допунама Методологије за израду тарифа за услуге преноса електричне енергије, независног оператора система и помоћне услуге* (“Службени гласник БиХ” бр. 17/07).

3.2 Документа која одобрава ДЕРК

Правилник о прикључку

Сагледавајући постојеће стање и исказану потребу за регулацијом проблематике, ДЕРК је иницирао израду *Правилника о прикључку*, којим ће се на јединствен и јасан начин регулисати прикључење нових корисника на преносну мрежу. Јавна расправа о нацрту овог документа побудила је велико занимање јавности понудивши мноштво коментара и сучељавајући многа интересантна али и различита гледишта о истој ствари. Имајући у виду да овај документ ствара значајне уговорне и финансијске обавезе појединим субјектима у електроенергетском сектору, преостао је сложен и одговоран процес постизања јасних, предвидивих и спроводивих рјешења у специфично структурираном сектору у Босни и Херцеговини.

Правилник о сигурносним зонама

Правилник о сигурносним зонама (на чије доношење обавезује Закон о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ), припремљен је у форми нацрта и у јавној расправи размотрен од стране свих релевантних фактора из сектора. Доношење правилника има утицаја како на заштиту електроенергетских објеката, тако и на заштиту околиша и становништва од утицаја изградње и коришћења електроенергетских објеката.

Израда овог правилника указала је на недостатке, неуједначености и неприлагођености одговарајуће техничке регулативе која се односи на пројектовање и изградњу надземних енергетских водова на простору БиХ. Наиме, у пракси су још увијек прописи из 1988. године због чега се и од домаћих институција надлежних за доношење техничких стандарда очекује одговарајући допринос у наведеној проблематици.

ДЕРК овај правилник планира одобрити у првом кварталу 2008. године.

Индикативни план развоја производње и Дугорочни план развоја преносне мреже

Индикативни план развоја производње се израђује за десетого-

дишњи период, а сваке године се иновира за слиједећу годину која није обухваћена планом. Циљ плана је да информише садашње и будуће кориснике о потребама и постојећим пројектима изградње нових производних капацитета. Истовремено, овај план користи се и као основа за израду *Дугорочног плана развоја преносне мреже за период од 10 година*.

Узимајући у обзир да се овакви планови први пут израђују у БиХ, искуства у току припреме Индикативног плана развоја производње за период од 2007. до 2016. године била су одлучујућа да се процесу израде плана за период од 2008. до 2017. године приступи раније и са пуно квалитетнијим улазним подацима, којим би се план, не само ажурирао, већ и побољшао и проширио за још једну годину.

За већи квалитет и употребљивост планова од пресудног је значаја знатно већа ангажираност свих учесника у сектору на њиховој изради а нарочито осигурање неопходних података.

Имајући све ово у виду, ДЕРК је инсистирао и на јавној презентацији *Индикативног плана развоја производње за период од 2008. до 2017. године*.

Као надградња и конкретизација индикативног плана доносе се и *Дугорочни планови развоја преносне мреже за период од 10 година*, на основу којег се даље разрађују годишњи планови инвестиција Електропреноса БиХ. ДЕРК је одобрио такав план за 2007. годину.

Правила за додјељивање права за коришћење прекограничних преносних капацитета

Отварањем тржишта електричне енергије у Босни и Херцеговини појавила се потреба за уређењем и доношењем правила која регулишу додјелу прекограничних преносних капацитета. Међународна трговина (извоз, увоз и транзит електричне енергије) захтијева познавање тачака у којима се обављају трансакције прекограничних водова путем којих се оне обављају. НОС БиХ је израдио правила за додјелу преносних прекограничних капацитета на годишњем, мјесечном и дневном нивоу којим је прецизирана процедура додјеле прекограничних преносних капацитета на које право имају само субјекти са лиценцом ДЕРК-а да обављају међународну трговину електричном енергијом. Својом одлуком број: 04-28-337-9/06 од 13. децембра 2006. године, ДЕРК је одобрио слиједећа правила:

- *Правила за додјелу прекограничних преносних капацитета на годишњем нивоу у 2007. години,*
- *Привремена правила за додјелу прекограничних преносних капацитета на мјесечном нивоу у периоду 1.1.2007.-30.6.2007. године.*

ДЕРК је 28. јуна 2007. године продужио важење привремених правила до доношења нових, која ће бити заснована на тржишним принципима (експлицитне аукције) и које ће бити у складу са прописима Европске уније.

Стандардна форма уговора о балансирању

Уговором о балансирању дефинише се припадност појединог тржишног учесника балансно одговорној страни која у сваком тренутку мора одржати равнотежу (баланс) производње и потрошње електричне енергије значајну за поуздан рад електроенергетског система. Уговор прецизира обавезе сваког појединог субјекта у оквиру балансно одговорне стране са аспекта техничких и економских критеријума.

За несметано обављање трансакција на тржишту електричне енергије ДЕРК је одобрио стандардну форму овог уговора.

3.3 Поступци издавања лиценци

У току 2007. године, у више спроведених поступака, углавном због истицања рока претходно издатих *привремених* лиценци обновљене су, односно издате *нове* лиценце са дужим роком трајања, за слиједеће дјелатности и субјекте:

- за активности независног оператора система
 - “Независни оператор система у Босни и Херцеговини” Сарајево (јуни 2007.),
- за пренос електричне енергије
 - “Електропренос Босне и Херцеговине” акционарско друштво Бања Лука (јуни 2007.),
- за међународну трговину
 - Јавно предузеће “Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне” дионичко друштво Мостар (децембар 2007.),
 - Јавно предузеће Електропривреда Босне и Херцеговине, дионичко друштво Сарајево (децембар 2007),
 - Мјешовити холдинг “Електропривреда Републике Српске” – Матично предузеће, акционарско друштво Требиње (децембар 2007.).

Осим наведених, током године вођени су и поступци издавања *привремених* лиценци субјектима који се први пут појављују на тржишту као међународни трговци електричном енергијом (лиценце за међународну трговину):

Ентитетске регулаторне комисије (Регулаторна комисија за електричну енергију у Федерацији Босне и Херцеговине и Регулаторна комисија за енергетику Републике Српске) су, свака у свом домену, усвојиле потребна подзаконска акта и лиценцирале дјелатности за које имају јурисдикцију (производња, дистрибуција и снабдијевање).

- “Езпада” д.о.о. Чапљина (април 2007.),
- “Бирач” а.д. Зворник (децембар 2007.),
- “Б.С.И.” д.о.о. Јајце – увоз електричне енергије за властите потребе (децембар 2007.).

Као власници привремене лиценце за дјелатност међународне трговине електричном енергијом, регистрирани су и “Energy Financing Team” д.о.о. Требиње (EFT), од јуна 2006. године и “Алуминиј” д.д. Мостар, од новембра 2006. године (увоз електричне енергије за властите потребе).

У току је поступак на обради захтјева за издавање привремене лиценце за међународну трговину по захтјеву “Руднап” д.о.о. Бања Лука.

3.4 Праћење активности лиценцираних субјеката

Током године ДЕРК прати лиценциране субјекте и усклађеност њиховог дјеловања са условима коришћења лиценци, нарочито за регулисане дјелатности које обављају НОС БиХ и Електропренос БиХ. Праћење активности врши се анализом редовних и ванредних извјештаја које подносе лиценцирани субјекти као и путем посјета власницима лиценци, са или без најаве. Власници лиценци подносе годишње, полугодишње, мјесечне и дневне извјештаје о појединим активностима, како оним финансијске, тако и техничке и организационе природе. Такође, доступни су и извјештаји власника лиценци о ванредним погонским догађајима у систему.

Посјете стручног особља ДЕРК-а регулисаним субјектима омогућавају да се оствари непосредан увид у њихове документе и активности. У оваквим приликама, осим праћења усклађености активности са лиценцим условима изводи се и захтијевнија анализа рада и финансијске позиције субјеката са становишта примјене одобрених тарифа.

Државна регулаторна комисија за електричну енергију је на својој сједници од 20. новембра 2007. године разматрала “Извјештај о обављеном прегледу активности и документације Електропреноса Босне и Херцеговине, а.д. Бања Лука”, који је припремио стручни тим ДЕРК-а.

Извјештај стручног тима уочава евидентну подијељеност чланова Управе Електропреноса БиХ у изради Дугорочног плана развоја преносне мреже за период 2007. – 2016. године, али и у бројним другим питањима. Забринутост оваквим стањем, Државна регулаторна комисија је изразила у новембру 2007. године ентитетским владама – власницима, односно члановима Скупштине акционара/дионичара Електропреноса БиХ.

3.5 Поступци одобрења тарифа за услуге преноса електричне енергије, рад НОС-а и помоћне услуге

У току 2007. године ДЕРК је у два наврата одобравао тарифе за услуге преноса електричне енергије, рад НОС-а и помоћне услуге по захтјевима регулисаних компанија. Први пута тарифе са њиховом обавезном примјеном од 1. маја 2007. године, а други пута крајем ове године како би се исте почеле примјењивати од 1. јануара 2008. године.

Оба пута су на посве транспарентан начин спроведени тарифни поступци у складу са правилима ДЕРК-а, а прилику да учествују у поступку, осим регулисаних компанија Електропреноса БиХ и Независног оператора система у БиХ, имали су и: ЈП Електропривреда БиХ д.д. Сарајево, ЈП “Електропривреда ХЗХБ” д.д. Мостар, МХ “Електропривреда РС” – Матично предузеће, а.д. Требиње и “Алуминиј” д.д. Мостар, као заинтересирани умјешачи.

Одлукама ДЕРК-а утврђиване су тарифе за услуге преноса електричне енергије (мрежарина), како слиједи:

- Просјечна преносна мрежарина у износу од 0,931 фенинга/kWh (од 1. маја 2007. године), односно 0,870 фенинга/kWh (од 1. јануара 2008. године) – за декларисани извоз а наплаћује се власницима лиценце за дјелатност међународне трговине електричном енергијом;
- Дио преносне мрежарине који се односи на енергију у износу од 0,605 фенинга/kWh (односно 0,566 фенинга/kWh) – за купце у БиХ који преузимају електричну енергију са мреже преноса;
- Дио преносне мрежарине који се односи на снагу у износу од 1,652 КМ/kW (односно 1,454 КМ/kW) – за купце у БиХ који преузимају електричну енергију са мреже преноса.

Дакле, посљедњим одлукама ДЕРК-а, преносна мрежарина и дио преносне мрежарине, који се односи на енергију, смањени су за 6,6%, док је преносна мрежарина, која се односи на снагу, смањена за 12%.

Тарифе за рад независног оператора система износиле су 0,0346 фенинга/kWh од 1. маја 2007. године, односно 0,0399 фенинга/kWh од 1. јануара 2008. године (15,3% више него претходне).

Што се тиче помоћних услуга, до 31. децембра 2007. године био је на снази тестни период (*dry run*) у којем финансијски обрачун није био ефикасан, а од 1. јануара 2008. године *Одлуком о тарифама за помоћне услуге* одређене су тарифе за секундарну и терцијарну регулацију код произвођача, укупна тарифа за секундарну и терцијарну регулацију коју плаћају купци и тарифа за прекомјерно преузету реактивну енергију са преносне мреже коју плаћају квалификовани купци.

Дакле, у првом циклусу ДЕРК је укупну тарифу за услуге преносне компаније и оператора система смањио за 5%, а у другом циклусу за даљњих 5,8%.

Ентитетске регулаторне комисије (Регулаторна комисија за електричну енергију у Федерацији Босне и Херцеговине и Регулаторна комисија за енергетику Републике Српске) су у складу са јасним регулаторним принципима током 2007. године спровеле поступке за утврђивање тарифа како слиједи:

ФЕРК за Електропривреду ХЗХБ и Електропривреду БиХ у априлу, односно у децембру 2007. године,

РЕРС за Електропривреду РС у децембру 2007. године.

3.6 Тржиште електричне енергије

У 2007. години тржиште електричне енергије у БиХ показивало је неке нове тенденције у односу на претходну годину. Алуминиј д.д. Мостар, чија потрошња чини око 20% укупне потрошње у Босни и Херцеговини, је први од свих купаца искористио право да као квалификовани купац набави одређени дио енергије на тржишту. У периоду од маја до децембра 2007. године је набавио 547,78 GWh на тржишту што је представљало око 45% његових потреба у истом периоду. Остали купци нису користили могућност да набављају енергију на тржишту јер су велепродајне цијене на тржишту југоисточне Европе забиљежиле знатан раст у овој години.

Иако се цијена енергије на највећој европској берзи у Леипзигу (*EEX – European Energy Exchange*) кретала од 50-55 €/MWh, цијене у југоисточној Европи су достигале вриједност између 75 и 80 €/MWh у првом реду због неповољних хидролошких прилика у 2007. години и гашења два агрегата у бугарској нуклеарној електрани Козлодуј, чиме је осјетно смањена понуда на тржишту, као и због загушења на прекограничним водовима на границама према Србији и између Њемачке и Аустрије као и Италије и Словеније, загушења на унутрашњој мрежи у Румунији итд.

Ако се посматра шири контекст кретања цијена на тржишту онда се мора споменути да у задње двије деценије готово да и није било изградње нових производних капацитета у југоисточној Европи, изузев у Грчкој гдје је изразити дефицит ублажаван убрзаном изградњом гасних електрана. Застој у изградњи нових производних капацитета узрокован је низом фактора од којих су најважнија просторна и еколошка ограничења, али се ови проблеми у регији јављају и када је у питању изградња преносних капацитета.

Током 2007. године међународна трговина (извоз и увоз) електричне енергије у Босни и Херцеговини биљежи пад у односу на претходну годину, што је највише услововано ниским дотоцима и смањењем производње из хидроелектрана за готово 1800 ГWh у односу на претходну годину². Обим међународне трговине у 2007. години, коју су остварили лиценцирани субјекти, приказују подаци у наредној табели:

(MWh)

лиценцирани субјекат	2006		2007	
	извоз	увоз	извоз	увоз
ЕП БиХ	1 143 973	1 440	1 321 022	600
ЕРС	1 838 594	71 618	965 714	129 254
ЕП ХЗХБ	301 680	995 457	316 681	1 195 988
Алуминиј				547 780
ЕЗПАДА			5 582	121 956
Укупно	3 284 247	1 068 515	2 608 999	1 995 578

² Основни електроенергетски показатељи дати су у прилогу А.2

г. Милорад Живковић,
предсједавајући
Представничког дома ПС
БиХ: “Босна и Херцеговина
у области енергије гради
стратегију која је
компатибилна глобалним
процесима у свијету, а
посебно у Европи, водећи
рачуна о својим
интересима и
могућностима.”

г. Слободан Пухалац,
министар спољње
трговине и економских
односа БиХ: “Наша
заједничка потреба је да
створимо стабилан
регулаторни и тржишни
оквир који ће привући
инвеститоре у енергетски
сектор ради обезбјеђивања
стабилног снабдијевања
енергијом, која је од
кључног значаја за наш
економски развој и
стабилност али и наша
шанса.”

(Са Конференције о
тржишту електричне
енергије у БиХ, Неум, 13. и
14.9.2007.)

Ако се посматра обим трговине у 2007. години на границама према појединим земљама ситуација је слиједећа:

(MWh)

земља	извоз	увоз
Црна Гора	861 533	27 418
Хрватска	1 169 399	1 622 808
Србија	578 067	345 352
Укупно	2 608 999	1 995 578

Подсећамо да су од 1. јануара 2007. године крајњи купци са годишњом потрошњом електричне енергије већом од 10 ГВх стекли могућност добијања статуса квалификованог купца (степен отворености тржишта износи 33%). Према утврђеној динамици отварања тржишта ову могућност имаће:

- од 1. јануара 2008. године сви купци, осим купаца из категорије домаћинства, (тржиште отворено 57,5%),
- сви купци од 1. јануара 2015. године.

У складу са одговарајућим документима ентитетских регулаторних комисија пријелазни период отварања тржишта у току којег сви купци имају право на избор начина снабдијевања (као тарифни или квалификовани), потрајаће до 1. јануара 2012. године.

Јединству тржишта ће битно допринијети међусобна уједначеност и компатибилност услова и критеријума које надлежне регулаторне комисије буду примјењивале као обавезујуће у процесу либерализације тржишта. ДЕРК ће стога континуирано пратити овај процес и анализирати све његове ефекте.

3.7 Заштита купаца

Заштита купаца је значајно питање политике регулације у свим државама у којима су у току процеси дерегулације и либерализације енергетског сектора. У ту сврху регулаторним тијелима све се више повјерава обавеза да на отвореном електроенергетском тржишту разматрају и остварују основне циљеве заштите купаца, заштите електроенергетских субјеката и околиша путем транспарентног и непристрасног начина рјешавања питања из области регулације.

Како је наведено и у претходном поглављу, последњих неколико година цијене електричне енергије у Европи биљеже стални пораст који је узрокован дебалансом понуде и потражње на тржишту. Процјене су да ће се тренд раста цијена наставити и у наредном периоду. Прилог Б садржава упоредне податке о цијенама електричне енергије за домаћинства и индустрију у Европи, према методологији Еуростата, у карактеристичним данима (1. јула 2006. године и 1. јануара 2007. године).

“Узимајући у обзир чињеницу да ће Босна и Херцеговина морати усклађивати цијене електричне енергије са земљама у региону, предлаже се Савјету министара БиХ, Влади Федерације БиХ и Влади Републике Српске да, у сарадњи с Државном регулаторном комисијом за електричну енергију, Регулаторном комисијом за електричну енергију Федерације БиХ и Регулаторном комисијом за електричну енергетику Републике Српске, сачини програм заштите социјално угрожених категорија становништва, с циљем њихове заштите.”

(из Закључка Представничког дома Парламентарне скупштине БиХ са 5. сједнице од 15. марта 2007. године)

*Еуростат 80/2007:
“Цијене електричне енергије у ЕУ-27 повећале су се за 9% и за домаћинства* и за индустријске купце* између јануара 2006. и јануара 2007.”*

*Еуростат 18/2006:
“Цијене електричне енергије у Европској унији у јулу 2006. су у односу на јули 2005. више за 7% за домаћинства*, односно 15% за индустријске купце*.”*

* У методологији Еуростата дефинисано је више типичних купаца, а упоредни подаци се уобичајено дају за домаћинства категорије Ди, које карактерише годишња потрошња 3500 кВт, од чега 1300 кВт ноћу, и индустријског купца Ие којег карактерише годишња потрошња 2 ГВт и максимална снага 500 кВт.

“Потребно је што прије завршити израду Студије енергетског сектора у БиХ, те се сугерира Савјету министара БиХ, Влади Федерације БиХ и Влади Републике Српске да, на основу Студије, израде стратегију развоја енергетског сектора, као развојне шансе Босне и Херцеговине.”

(из Закључка Представничког дома Парламентарне скупштине БиХ са 5. сједнице од 15. марта 2007. године)

Субвенционирање најугроженијих потрошача енергената постаје општеприхваћена пракса, па је за очекивати да тако буде и у БиХ. Основни проблеми при томе су у идентификацији корисника субвенције, дефинисању нивоа субвенционирања, извора средстава и начину примјене. Изостанак иницијативе и координације је највећи недостатак досадашњих активности на пружању помоћи најугроженијим категоријама купаца електричне енергије и других енергената. Логичним се намеће да главни иницијатори оваквих активности буду министарства надлежна за социјалну заштиту, уз подршку других надлежних тијела, укључујући регулаторне комисије.

У свим активностима, које су усмјерене ка заштити социјално угрожених купаца електричне енергије, ДЕРК ће активно сарађивати и давати адекватан допринос, у границама овлаштења која су му законом повјерена.

ДЕРК је и током 2007. године дјеловао у правцу заштите купаца електричне енергије а посебно социјално угрожених категорија становништва, активно се укључујући у све иницијативе институција на државном нивоу и припрему Модула 7 Студије енергетског сектора у БиХ (*Подршка социјално угроженим потрошачима електричне енергије*), те пратећи и партиципирајући у регионалним активностима међу којима се издваја припрема *Смјерница о најбољим праксама у заштити угрожених купаца у домаћинствима* и потписивање *Меморандума о разумијевању о социјалним питањима у контексту Енергетске заједнице* (видјети поглавље 4.1).

3.8 Остало

Студија енергетског сектора у БиХ

Активности на изради *Студије енергетског сектора у БиХ* отпочеле су у новембру 2006. године. На основу историјских и емпиријских показатеља почев од 1990. године и научних сазнања, ова студија ће бити добра подлога за пројекцију енергетског биланса до 2020. године. Студија ће садржавати и анализу свих енергетских подсектора, са процјеном потребних инвестиција. Од Студије се очекује да дефинише и препоруке за ефикасно босанскохерцеговачко укључење у енергетски сектор ЕУ.

Према Пројектном задатку за израду Студије и Пројектном задатку за ГАСЕД (Јачање одсјека енергетике у Министарству спољње трговине и економских односа БиХ) пројекат Енергетска стратегија БиХ треба да се ради на основу Студије енергетског сектора БиХ. Такође, у складу са октобарским договором државног и ентитетских министара одговорних за енергетику, на основу Студије радиће се и ентитетске стратегије за енергетику.

Након што у јануару 2008. године буде обављена достава нацрта завршног извјештаја, Министарство спољње трговине и економских односа БиХ, које је координатор активности везаних за Студију, планира одржавање три дводневна семинара по тематским цјелинама како сlijеди:

- природни гас, централно гријање, нафта и питања која се односе на програм инвестиција у овим секторима (Сарајево),
- електрична енергија, угаљ, обновљиви извори и питања која се односе на програм инвестиција (Бања Лука),
- енергетска сигурност, околична одрживост и импликације на програм инвестиција (Мостар).

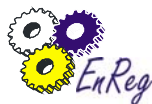
Завршетак активности везаних за Студију очекује се у првом кварталу 2008. године.

Пројекат USAID-а: Асистенција регулативи и реформи енергетског сектора (Regulatory and Energy Assistance Project – PEAP)

Кључне области подршке у оквиру овог пројекта који траје од 2007. до 2011. године су: (i) континуирана подршка Независном оператору система у БиХ, укључујући даљњи развој мрежних и тржишних правила како се БиХ тржиште буде интегрирало у регионално и интерно тржиште ЕУ у складу са обавезама из Уговора о успостави Енергетске заједнице, (ii) Праћење и асистенција у спровођењу акционих планова, и (iii) Даљна подршка унификацији прописа, укључујући и завршетак свих активности које се односе на израду новог закона о гасу и потребне измјене државног и ентитетских закона о електричној енергији.

Пројекат Европске комисије: Техничка помоћ регулаторном систему сектора енергетике БиХ (Technical Assistance to the Energy Regulation System of BiH – EnReg)

EnReg пројекат има за циљ јачање институционалног и стручног капацитета три регулаторне комисије, ефикаснији рад постојећег регулаторног система и помоћ у испуњавању обавеза БиХ из Уговора о успостави Енергетске заједнице.

Квалитет снабдијевања, проблематика прикључака, надзор и отварање тржишта, као и разматрање подстицајне регулације су кључне области овог пројекта. Такође, пројекат предвиђа помоћ Комисијама у успостави регулаторног система за сектор гаса, адекватног третирања електричне енергије произведене из обновљивих извора, као и унапређивање рада особља на рачуноводственим и финансијским регулативним питањима.

4. МЕЂУНАРОДНЕ АКТИВНОСТИ

4.1 Енергетска заједница

Уговор о успостави Енергетске заједнице, који је потписан 25. октобра 2005. године и ступио на снагу 1. јула 2006. године, омогућава креирање највећег интерног тржишта за електричну енергију и гас на свијету, у којем ефективно учествују 34 стране: 27 земаља чланица Европске уније и Хрватска, Босна и Херцеговина, Србија, Црна Гора, Албанија, Македонија и УНМИК – Косово.

Основни циљеви Уговора су креирање стабилног и јединственог регулаторног оквира и тржишног простора који обезбјеђује поуздано снабдијевање енергентима и може привући инвестиције у секторе електричне енергије и природног гаса. Поред тога то је развој алтернативних праваца снабдијевања гасом и побољшање стања у животној средини, уз примјену енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора.

Закључивањем овог Уговора, уговорне стране из региона се обавезују да између себе успоставе заједничко тржиште електричне енергије и гаса које ће функционисати по стандардима тржишта енергије ЕУ са којим ће се интегрисати. То се постиже постепеним преузимањем дијелова тзв. *acquis communautaire*-а (правног наслеђења) ЕУ, који се односе на енергију, заштиту околиша и конкуренцију. Ради се о имплементацији одговарајућих директива и прописа ЕУ за области енергије и заштите околиша.

Учешћем у овом процесу Босна и Херцеговина потврђује своју опредјељеност за реформу енергетског сектора, либерализацију тржишта енергије и усклађивање своје политике са чланицама ЕУ.

Важно је напоменути да је у току поступак придруживања Енергетској заједници слиједећих држава: Грузије, Молдавије, Норвешке, Турске и Украјине, које у вријеме припреме овог извјештаја имају статус посматрача.

У складу са израженим интересом, у раду тијела Енергетске заједнице учествују Аустрија, Бугарска, Чешка, Француска, Грчка, Италија, Кипар, Мађарска, Низоземска, Њемачка, Румунија, Словачка, Словенија и Уједињено Краљевство. Ових 14 тзв. земаља учесница из Европске уније директно учествују у раду тијела Енергетске заједнице, а њихове позиције приликом гласања изражава Европска комисија.

У циљу осигурања адекватног вођења процеса успоставе и функционисања Енергетске заједнице, Уговором се успостављају Министарски савјет, Стална група на високом нивоу, Регулаторни одбор, Форум за електричну енергију (Атински форум), Форум за гас (Мариборски форум) и Секретаријат.

Предсједништво Босне и Херцеговине је Одлуку о ратифицирању Уговора о успостави Енергетске заједнице донијело 27. јула 2006. године ("Службени гласник БиХ – Међународни уговори", број 9/06).

***Acquis communautaire* (правно наслијеђе ЕУ) који се преузима Уговором**

Acquis o енергији

- Директива 2003/54/ЕЦ Европског парламента и Савјета од 26. јуна 2003. о заједничким правилима унутарњег тржишта електричне енергије,
- Директива 2003/55/ЕЦ Европског парламента и Савјета од 26. јуна 2003. о заједничким правилима унутарњег тржишта природног гаса,
- Пропис 1228/2003/ЕЦ Европског парламента и Савјета од 26. јуна 2003. о условима приступа мрежи за прекограничну трговину електричне енергије.

Рок за имплементацију ових директива је 1. јула 2007., уз осигурање да статус квалификованог купца најкасније до 1. јануара 2008. имају сви купци осим домаћинстава, а од 1. јануара 2015. сви купци.

Одлуком Министарског савјета Енергетске заједнице од 18. децембра 2007. године *acquis o енергији* (чл. 10 и 11 Уговора) је проширен слиједећим

- Директива 2005/89/ЕЦ Европског парламента и Савјета од 18. јануара 2006. године о мјерама за сигурност снабдијевања електричном енергијом и улагање у инфраструктуру; имплементација – 31. децембра 2009.
- Директива 2004/67/ЕЦ Савјета Европске уније од 26. априла 2004. године о мјерама за сигурност снабдијевања природним гасом; имплементација – 31. децембра 2009.
- Пропис 1775/2005/ЕЦ Европског парламента и Савјета од 28. септембра 2005. година о условима приступа мрежи преноса природног гаса; имплементација – 31. децембра 2008.

Acquis o животној средини

- Директива Савјета Европске заједнице 85/337/ЕЕЦ од 27. јуна 1985. о оцјени утицаја јавних и приватних пројеката на околицу, са амандманима од 3. марта 1997. (Директива 97/11/ЕЦ) и Директивом 2003/35/ЕЦ Европског парламента и Савјета од 26. маја 2003.; имплементација – 1. јула 2006.
- Директива 2005/33 Европског парламента и Савјета од 6. јула 2005. којом се допуњава Директива 1999/32 од 26. априла 1999. у вези са смањењем садржаја сумпора у неким течним горивима; имплементација до 31. децембра 2011.
- Директива 2001/80/ЕЦ Европског парламента и Савјета од 23. октобра 2001. о ограничењу емисије загађивача ваздуха из великих термоелектрана (≥ 50 MW); имплементација до 31. децембра 2017.
- Члан 4(2) Директиве Савјета Европске заједнице 79/409/ЕЕЦ од 2. априла 1979 о заштити птица; имплементација – 1. јула 2006.
- Настојање за приступ Куото протоколу и спровођење Директиве 96/61/ЕЦ од 24.09.1996. о превенцији и контроли загађења.

Acquis o конкуренцији

Нису дозвољене и биће процјењиване у складу са чл. 81, 82 и 87 Уговора о успостави Европске заједнице слиједеће активности:

- Спрјечавање, ограничавање или поремећај конкуренције,
- Злоупотреба доминантне позиције,
- Пружање јавне помоћи која узрокује или пријети поремећајем конкуренције.

Посебно, према јавним предузећима и предузећима којима су дата посебна права, у року од 6 мјесеци од ступања на снагу Уговора поштиваће се одредбе Уговора о успостави Европске заједнице, посебно члана 86.

Acquis o обновљивим енергетским ресурсима

- Директива 2001/77/ЕЦ Европског парламента и Савјета од 27. септембра 2001. о промоцији електричне енергије произведене коришћењем обновљивих извора на унутарњем тржишту,
- Директива 2003/30/ЕЦ Европског парламента и Савјета од 8. маја 2003. о промоцији коришћења био-горива или других обновљивих горива у транспорту.

Чланице Енергетске заједнице ће до 1. јула 2007. припремити план за имплементацију *acquis-a* о обновљивим енергетским изворима.

Министарски савјет, као највише тијело Енергетске заједнице осигурава постизање циљева утврђених Уговором о успостави Енергетске заједнице. Министарски савјет чине по један представник сваке Уговорне стране и два представника Европске уније.

На састанку одржаном у децембру 2007. године, Министарски савјет истакао је да имплементација *acquis-a* (правног наслијеђа ЕУ) које се преузима Уговором представља приоритет у раду Енергетске заједнице. У том погледу истакнут је значајан прогрес у претходном периоду, али и потреба убрзања имплементације потребних мјера ради испуњавања преосталих обавеза, у складу са Мапама пута појединих земаља за реформу енергетског тржишта³.

У програму рада Министарског савјета за наредне двије године посебно се издваја даљњи развој социјалне димензије, након што је 18. октобра 2007. у Бечу одржана прва Конференција о социјалном аспекту Енергетске заједнице и потписан *Меморандум о разумијевању о социјалним питањима у контексту Енергетске заједнице*.

Рационално и поуздано снабдијевање електричном енергијом и гасом је основ модерног економског и социјалног живота. Успостављање јединственог енергетског тржишта, крајњег циља процеса Енергетске заједнице, ће генерално побољшати радне услове и животни стандард. Као резултат процеса либерализације и дерегулације, правни и институционални оквир, политика тарифа и одређивања цијена пролазе кроз значајне промјене. Уколико се не предузму пратеће мјере, процес реформе може имати штетне посљедице за свакодневни живот.

Расправе о социјалној димензији од почетка прате процес успоставе Енергетске заједнице. Уговор о успостави Енергетске заједнице се, између осталог, фокусира на имплементацију енергетских директива 2003/54 и 2003/55. Према члану 3. двију директива, стране из Уговора морају заштитити крајње купце а *“нарочито осигурати да постоје мјере заштите угрожених купаца”*.

³ Детаљна Мапа пута за Босну и Херцеговину ради испуњавања свих преосталих обавеза до 1. јула 2008. године биће урађена почетком 2008. године. За разлику од сектора електричне енергије који је у значајној мјери усаглашен са правним наслијеђем ЕУ, гасни сектор у Босни и Херцеговини тек улази у процес реформе.

Конференција о социјалним питањима је окупила високе званичнике који се баве енергетском и социјалном политиком, представнике синдиката, компанија за енергију и гас и друге актере из земаља страна у Уговору и посматрача.

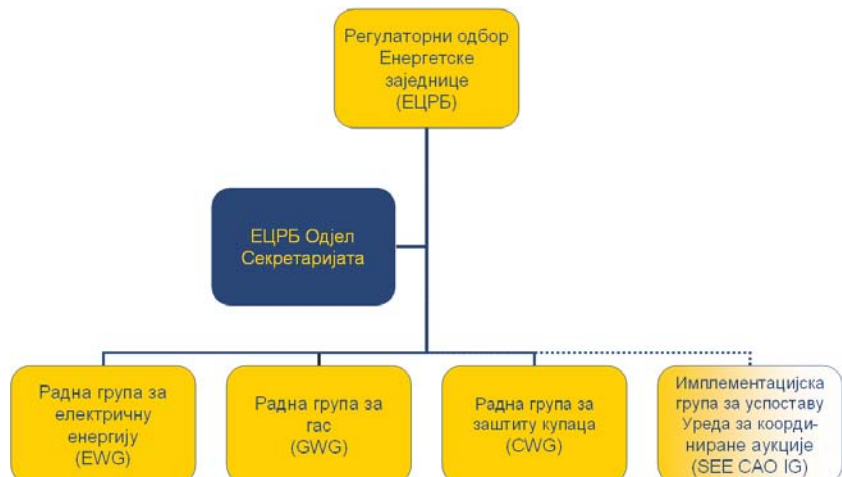
Увиђајући хитну потребу за сталном платформом за дијалог, предложено је да се убудуће Конференција о социјалним питањима организује на годишњој основи. У овом смислу Министарски савјет је изразио подршку успостави Социјалног форума као посебног годишњег догађаја.

Рад Државне регулаторне комисије за електричну енергију, из домена Енергетске заједнице, одвијао се уз неопходну сарадњу са Министарством спољње трговине и економских односа БиХ, затим кроз подршку и допринос реализацији различитих пројеката у функцији успоставе Енергетске заједнице и посебно кроз проактиван однос у истраживањима које су планирале и спроводиле различите групе ширег тематског спектра, а које окупљају енергетске регулаторе из регије и Европске уније.

Регулаторни одбор Енергетске заједнице (ЕЦРБ), са сједиштем у Атини, чине представници државних регулаторних тијела земаља региона, а Европску унију представља Европска комисија, уз помоћ по једног регулатора из земаља учесница из ЕУ, те једног представника Европске групе регулатора електричне енергије и гаса (ЕРГЕГ). ЕЦРБ разматра питања регулаторне сарадње и може прерасти у тијело које доноси регионалне регулаторне одлуке и служи као институција за рјешавање спорова. Регулаторни одбор има главну улогу у раду проширеног тржишта. Према мишљењу Европске комисије ово над-национално регулаторно тијело може постати модел за друге дијелове свијета.

Формална успостава Регулаторног одбора Енергетске заједнице, у којем Босну и Херцеговину представља Државна регулаторна комисија за електричну енергију, извршена је 11. децембра 2006. године у Атини. Током 2007. године, Регулаторни одбор одржао је три састанка.

Из структуре Регулаторног одбора, која је дата на претходној слици, евидентно је да дио својих активности ЕЦРБ организује кроз рад више радних група, уз подршку одговарајућег одјела Секретаријата Енергетске заједнице. Државна регулаторна комисија за електричну енергију континуирано учествује у раду Регулаторног одбора и радних група, а Радном групом за заштиту купаца предсједава представник ДЕРК-а.

Радна група за електричну енергију (EWG) је током 2007. године била фокусирана на праћење и интеграцију ИТЦ механизма земаља Европске уније и земаља југоисточне Европе (видјети поглавље 4.7), мониторинг механизма управљања загушењем – симулација координисаних аукција заснованих на стварним токовима, успоставу регионалног балансног механизма са освртом на хармонизацију националних правних оквира, питања дизајна регионалног тржишта уз уважавање развоја националних тржишта електричне енергије, механизме подршке производним капацитетима, приједлоге за хармонизацију тржишних правила и отварање veleпродајног тржишта, регионално планирање развоја преносних мрежа и креирање механизма за надзор тржишта.

EWG припрема преглед регулаторног окружења, идентифицира правне и финансијске препреке и предлаже рјешења на регионалном и националном нивоу за имплементацију и функционисање нових механизма у оквиру регионалног тржишта југоисточне Европе. Домен дјеловања радне групе захтијева широк спектар знања укључујући техничка, правна и финансијка питања.

Радна група за гас (GWG) је током 2007. године припремила Студију о тржишту гаса и регулаторним праксама у регији, радила на припреми нацрта смјерница о новој гасној инфраструктури и инвестицијама и допринијела изради свеобухватне Студије о гасификацији југоисточне Европе, коју су финансирани Свјетска банка и KfW Развојна банка (у име Владе Њемачке).

Подсећамо да је тржиште гаса у југоисточној Европи мање развијено од тржишта електричне енергије. Свега неколико земаља има развијено тржиште, док се у осталим гас користи у ограниченом опсегу или никако. Тренутно постоји велики број пројеката који за циљ имају развити тржиште гаса у регији.

1. Форум за гас (Мариборски форум) који је одржан у новембру 2007. године поздравио је досадашње резултате Групе и дао подршку у њеном даљњем раду.

У наредном периоду GWG, између осталог, планира припрему недискриминаторних и транспарентних методологија за израду тарифа, алокацију капацитета и процедуре за управљење загушењима, правила о приступу, наставак активности на припреми

заједничких регулаторних смјерница о новој гасној инфраструктури, и разрадити приједлоге за узајамно признавање лиценци.

Радна група за заштиту купаца (CWG) је у 2007. години као кључну активност препознала израду *Смјерница о најбољим праксама у заштити угрожених купаца у домаћинствима*. У циљу њиховог представљања Министарском савјету, ЕЦРБ је доставио Смјернице Сталној групи на високом новоу, која их је прихватила као користан референтни материјал.

Изради смјерница претходила је обимна регионална анализа стања тржишта у транзицији (електрична енергија, гас и гријање), као и различитих аспеката заштите интереса купаца и помоћи социјално угроженим категоријама становништва.

Као оптимално, смјернице излажу рјешење које није базирано на тарифи уважавајући да се на тај начин не деформише тржиште, али претпостављајући функционисање система социјалне заштите. Опционо, за краћи прелазни период, смјернице обрађују рјешења заснована на увођењу посебне регулисане тарифе за идентифицирану групу купаца.

Радна група за заштиту купаца наставиће свој рад у 2008. години у циљу примјене Смјерница, уз анализу квалитета снабдијевања, тарифних методологија и транспарентности цијена, водећи рачуна о питањима енергетске ефикасности из регулаторног домена.

Имплементациона група за успоставу Канцеларије за координисане аукције у југоисточној Европи (SEE CAO IG) састоји се од представника регулаторних тијела и оператора преносних система, уз водећу улогу регулатора. Овакав састав уважава чињеницу да је за третирање проблематике координисаних аукција неопходна континуирана и тијесна сарадња између оператора система и регулатора у региону.

Током 2006. и 2007. године спровођене су мјесечне симулације јединственог *механизма координисаних експлицитних аукција* капацитета у југоисточној Европи са циљем превладавања проблема загушења на интерконекторима. Прикључење трговаца електричном енергијом током пробног рада овог механизма у 2007. години је знатно побољшало аукције и тестне резултате учинило релевантнијим.

Успостављање Канцеларије за координисане аукције има велики значај за отварање даљњих могућности у међународној трговини, обзиром да садашњи начин додјеле постаје лимитирајући фактор за даљњи развој тржишта. Према акционом плану успостава Канцеларије очекује се до фебруара 2009. године, до када је неопходно ријешити више отворених питања, укључујући начин расподеле прихода и правовремено дефинисање земаља учесница и граница регије које ће Канцеларија покривати.

4.2 ЕРРА

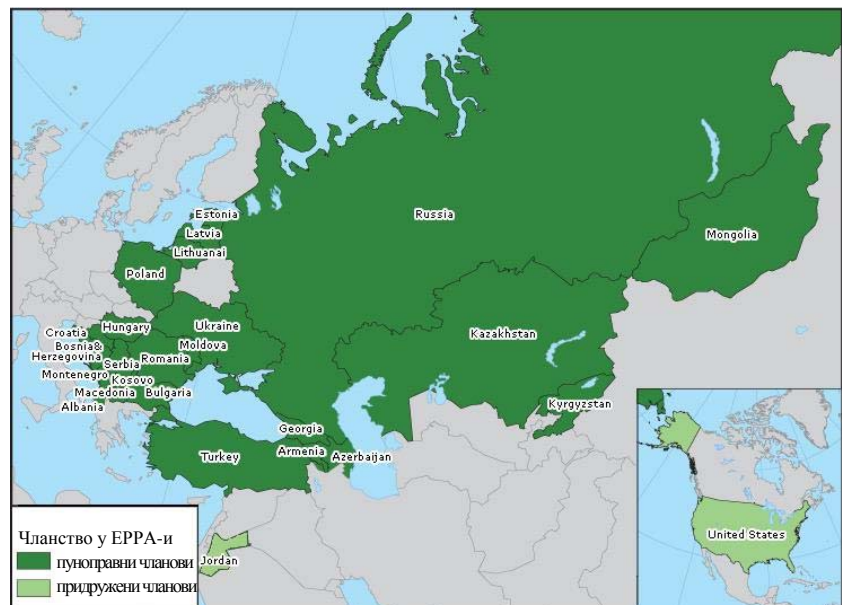
Циљеви ЕРРА-е су побољшање регулисања енергетских дјелатности у земљама чланицама, подстицање развоја независних и стабилних регулатора, побољшање сарадње између регулатора, размјена информација, истраживачког рада и искуства између чланова, бољи приступ информацијама о свјетском искуству у регулисању енергетских дјелатности.

Регионална асоцијација енергетских регулатора (*Energy Regulators Regional Association – ЕРРА*) је организација независних регулаторних тијела за енергију централне и источне Европе и нових независних држава у регији. ЕРРА има 23 пуноправна члана и 3 придружена члана из регије, од којих су сви успостављени на државном нивоу. У раду ЕРРА-е дјелују и 3 додатна придружена члана ван регије, од којих се истиче Национална асоцијација регулаторних комисија САД (*National Association of Regulatory Utility Commissioners*).

Државна регулаторна комисија за електричну енергију је пуноправни члан ЕРРА-е од 19. маја 2004. године, од када активно учествује у раду Генералне Скупштине, Инвестицијске конференције и у раду сталних комитета и радних група, од којих се посебно издвајају Стални комитет за лиценце и конкуренцију, Стални комитет за тарифе и цијене, Радна група за правну регулативу и Радна група за приближавање Европској унији.

Као најважније теме које су обрађиване у 2007. години издвајају се поједностављење лиценцирања за дјелатност велетрговине, анализа могућности за међусобно признавање лиценци, међународна сарадња регулатора у пројектима изградње прекограничних преносних капацитета и одређивање накнаде за прикључак на дистрибутивне и преносне мреже.

Поред активног рада у тијелима ЕРРА-е, пружањем релевантних информација о енергетском сектору Босне и Херцеговине, посебно о регулаторној пракси, Државна регулаторна комисија за електричну енергију испуњава своју улогу, коју је стекла чланством у ЕРРА-и.

4.3 ЦЕЕР

Савјет европских енергетских регулатора (*Council of European Energy Regulators* – ЦЕЕР) успостављен је у марту 2000. године, када је десет националних регулаторних тијела ЕУ потписало Меморандум о разумијевању о успостави ЦЕЕР-а. Данас чланство ЦЕЕР-а чини 29 националних регулатора (27 из Европске уније и два из Европског економског простора – Исланд и Норвешка).

Стратешки циљ ЦЕЕР-а је креирање јединственог конкурентног, ефикасног и одрживог тржишта електричне енергије и гаса у Европи, при чему узајамна сарадња регулаторних тијела и сарадња са институцијама ЕУ представља основни начин дјеловања. Поред координисаног дјеловања са ЕРГЕГ-ом, ЦЕЕР сарађује са сличним асоцијацијама у Америци (*NARUC*) и централној и источној Европи (*ERPA*). ЦЕЕР има значајну улогу и у развоју ефикасног и конкурентног тржишта електричне енергије и гаса у југоисточној Европи.

4.4 ЕРГЕГ

Чланство у Европској групи регулатора електричне енергије и гаса (*European Energy Regulators Group for Electricity and Gas* – ЕРГЕГ) отворено је за регулаторе из држава ЕУ, а статус посматрача стичу регулаторна тијела из држава чланица Европског економског простора.

ЕРГЕГ помаже у конзистентној примјени релевантних европских директива и правила о прекограничној трговини и омогућава транспарентну платформу за међусобну сарадњу националних енергетских регулатора, као и сарадњу регулаторних тијела са Европском комисијом.

Рад ЕРГЕГ-а, тијела које је одлуком Европске комисије формирано крајем 2003. године, отворен је за све учеснике на тржишту, са посебним нагласком на крајње купце.

4.5 Међународна мрежа енергетских регулатора - ИЕРН

Међународна мрежа енергетских регулатора (*International Energy Regulation Network* – ИЕРН) је интернет платформа чији је циљ омогућити размјену информација о регулисању тржишта електричне енергије и природног гаса, како за добробит регулаторних тијела, тако и других заинтересираних корисника. Кроз ИЕРН, регулатори и други актери на енергетском тржишту размјењују

информације о себи, секторима у које су укључени и начину на који се ови сектори регулишу.

ИЕРН је мјесто гдје регулатори могу размијенити информације о могућностима стручног усавршавања, конференцијама и *он-лине* ресурсима за регулисање енергије. Дугорочно, ИЕРН-ов циљ је да постане не само субјект за омогућавање размјене постојећих информација, већ и креатор интерних радних докумената заснованих на најбољој пракси.

Да би се гарантирао квалитет података који се могу наћи на интернет страници, главна регионална удружења регулатора широм свијета, појединачни регулатори енергије и неке међународне институције пружају подршку ИЕРН-у. ДЕРК је директно учествовао у креирању ове Мреже, те су подаци о енергетском сектору и регулаторној пракси БиХ учињени доступним и на овај начин.

4.6 МЕДРЕГ

Медитеранска радна група за регулисање електричне енергије и природног гаса – МЕДРЕГ је радна група успостављена у Риму маја 2006. године. МЕДРЕГ има подршку Европске комисије, те италијанског регулаторног тијела и министарства надлежног за енергију, а окупља 23 регулаторна тијела из: Албаније, Алжира, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Египта, Француске, Грчке, Хрватске, Италије, Израела, Јордана, Кипра, Либана, Либије, Малте, Марока, Палестине, Португала, Словеније, Сирије, Шпаније, Туниса и Турске.

Главни циљ МЕДРЕГ-а је промоција стабилног усклађеног регулаторног оквира на енергетском тржишту ЕУ и Медитерана, осигуравајући максималне користи за потрошаче енергије у обје регије.

Осим тога, МЕДРЕГ омогућава сарадњу, размјену информација и помоћ између чланова дајући оквир за дискусију.

15. новембра 2007. овлаштени представник ДЕРК-а је заједно са представницима регулатора Медитерана потписао утемељивачки акт МЕДРЕГ-а у Риму, што представља почетак оперативног рада Асоцијације. МЕДРЕГ ће блиско сарађивати са Римском евро-медитеранском енергетском платформом (РЕМЕП), унапређујући консолидацију трајног институционалног односа између двије асоцијације уз позитиван утицај на тржишта електричне енергије и гаса на том подручју.

4.7 Механизам компензације између оператора преносног система (ИТЦ механизам)

Механизам компензације између оператора преносног система (ИТЦ механизам – *Inter TSO Compensation*) примјењује се од 2002. године у западној Европи, а у југоисточној Европи од 2004. године, уз раније коришћени назив ЦБТ механизам (Механизам прекограничне трговине). ИТЦ механизам представља начин надокнаде трошкова на националној преносној мрежи насталих због токова електричне енергије услед прекограничне трговине. На овај начин креира се важна платформа за омогућавање трговине електричном енергијом у региону југоисточне Европе, као и између региона и Европске уније.

У надлежности регулатора је одобрење примјене самог механизма, што прије свега укључује примјену Прописа ЕЦ 1228/2003 Европског парламента и Савјета од 26. јуна 2003. године о условима приступа мрежи за прекограничну трговину електричне енергије.

До краја маја 2007. године, организација оператора преносног система земаља југоисточне Европе (СЕТСО), у којој Босну и Херцеговину представља “Независни оператор система у БиХ”, је примјењивала ИТЦ механизам за земље из региона југоисточне Европе. У јуну 2007. године, остварено је планирано уједињење ИТЦ механизма СЕТСО и ЕТСО земаља, односно ИТЦ фондова и по први пут се у јединственом ИТЦ механизму нашло 29 европских земаља. “Независни оператор система у БиХ”, као представник Босне и Херцеговине, је придружени члан Организације оператора преносног система Европе (ЕТСО) од новембра 2006. године.

Због своје природне позиције транзитне земље у регији и Европи, те степена изграђености преносне мреже, Босна и Херцеговина, по основу примјене ИТЦ механизма редовно остварује приход. У првих пет мјесеци 2007. године кроз СЕТСО механизам оприходовано је 356.533 еура, а након уједињења ИТЦ механизма у Европи, само у јуну 2007. године остварен је приход од 1.112.326 еура. У очекивању наставака овог тренда, НОС БИХ процјењује укупан приход Босне и Херцеговине у 2007. години на 10,4 милиона КМ, а у 2008. години 11,4 милиона КМ.

“Независни оператор система у БиХ” је, уз претходно одобрење ДЕРК-а, у октобру 2007. године потписао Споразум о ИТЦ механизму у 2008. и 2009. години, којим се дефинише наставак функционисања јединственог ИТЦ механизма европских земаља.

За адекватно третирање проблематике ИТЦ механизма неопходна је континуирана и тијесна сарадња између оператора система и регулатора у региону.

4.8 УЦТЕ

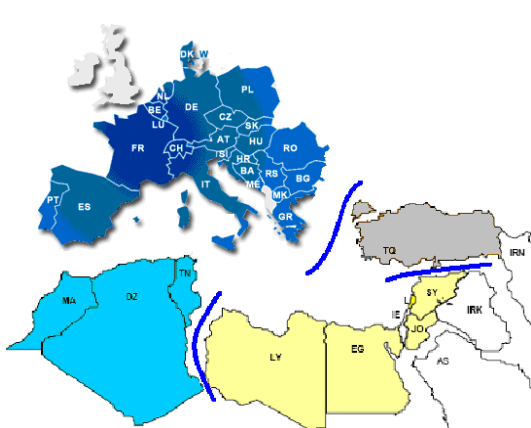
Члан УЦТЕ-а из наше земље је “Независни оператор система у БиХ”.

Унија за координацију преноса електричне енергије (УЦТЕ) координира рад и развој мреже за пренос електричне енергије од Португала до Пољске и од Низоземске до Румуније и Грчке. УЦТЕ, удружење оператора преносних система у 24 европске земље, осигурава поуздану тржишну платформу за све учеснике интерног тржишта електричне енергије и шире, односно сигурност снабдијевања електричном енергијом за преко 450 милиона људи у једној од највећих електроенергетских синхроних интерконекција широм свијета.

Након либерализације европског електроенергетског тржишта која је довела је до значајног повећања прекограничних токова, и раздвајања дјелатности у сектору, постоји потреба да европски стандарди сигурности и поузданости постану примјењиви за све међусобно повезане операторе система и, у каснијој другој фази, за све кориснике мреже.

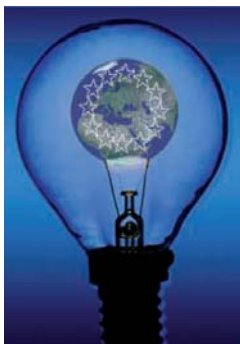
Како што је наглашено у претходним годишњим извјештајима, 10. октобра 2004. године извршена је реконекција бивше прве и друге УЦТЕ синхроне зоне. Реконекција је резултирала значајним ефектима и у техничком и у комерцијалном смислу, доприносећи повећаној сигурности рада, стабилности фреквенције и поузданости, побољшању напонског профила и квалитету испорука електричне енергије, као и повећању обима трговине електричном енергијом. УЦТЕ наставља са пажљивим надгледањем стабилности система поново уједињене мреже, будући да ће искуства из процеса реконекције у југоисточној Европи бити корисна за даљњи развој УЦТЕ синхроног подручја.

УЦТЕ ради на студијама о потенцијалном проширењу синхроног подручја, што се првенствено односи на подручје Турске, затим на интерконекцију земаља Магреба (које су већ у синхронном раду са УЦТЕ) са Либијом и Источним Медитераном, те на ИПС/УПС систем који укључује балтичке земље (Латвија, Литванија, Естонија) те, Азербејџан, Бјелорусију, Грузију, Јерменију, Казахстан, Киргистан, Молдавију, Русију, Тацикистан, Украјину и Узбекистан.

УЦТЕ, планови ширења: Турска и Медитерански прстен (лијево) и обједињавања са ИПС/УПС (десно)

4.9 Трећи пакет либерализације енергетског тржишта

г. Јосé Мануел Барросо, председник Европске комисије: “Енергија је покретачка сила економије... Уколико компанија поседује преносни систем и продаје електричну енергију или гас онда може осигурати да њени конкуренти не добију равноправан приступ мрежи.”

г. Андрис Пиелбалгс, комесар одговоран за енергетска питања ЕУ: “За успјех трећег пакета либерализације енергетског тржишта неопходно је осигурати да национални енергетски регулатори буду независни од својих влада и да имају јаче овласти.”

Из изјава поводом објаве Трећег пакета, Брисел, 19. септембра 2007.

Десетак година након што је Европска унија одлучила да отвори своје тржиште енергије, слиједећи јануарски приједлог мјера за нову европску енергетску политику, Европска комисија је у септембру 2007. године објавила приједлог Трећег пакета либерализације енергетског тржишта.

Резултат главних недостатака важеће легислативе и регулаторног оквира (отежан наступ нових компанија, неусаглашене надлежности националних регулатора, тешко усаглашавање великог броја оператора и регулатора око питања од заједничког интереса, недостатак одговарајућих правила о транспарентности и приступа информацијама...) је чињеница да вертикално интергриране компаније имају доминантну улогу на националним тржиштима, што доводи до потребе регулисања цијена и онемогућава конкуренцију. Задржавање праксе регулисања цијена деформише тржиште и обесхрабрује улагања како у нове изворе тако и у осталу инфраструктуру, и угрожава дугорочну сигурност снабдијевања.

Трећи пакет мјера дизајниран је за уклањање ових структуралних недостатака. Овај обиман и детаљан сет докумената разрађује слиједећа главна подручја:

- раздвајање дјелатности,
- овлаштења и независност националног регулатора,
- сарадња националних регулатора и оператора преносних система,
- сигурност снабдијевања и заштита купаца.

Прва тачка узроковала је највише полемике у ЕУ. Јануарски приједлог идентифицирао је власничко раздвајање као оптимално рјешење, што су подржали Парламент ЕУ и ЕРГЕГ. У Трећем пакету Европска комисија је остала при овом преферираном рјешењу, али одражавајући иницијативе из Савјета ЕУ уведена је алтернатива овом приједлогу према којем вертикално интегрирани субјект задржава власништво, али управљање мрежом се предаје потпуно одвојеној и независној компанији – тзв. ‘дубоком’ независном оператору система.

Пакет не поставља за циљ идеалну организацију националног, него развој наднационалних регионалних тржишта, и потом Европског тржишта енергије. Стога се, поред јачања овлаштења и независности националних регулатора, препознаје потреба институционалног јачања њихове сарадње путем успоставе Европске агенције за сарадњу европских енергетских регулатора.

Институционално јачање предвиђа се и у дијелу формалне успоставе организације оператора преноса, са јасним мандатом и одговорности за предлагање десетогодишњег плана инвестиција и развој техничких правила потребних за интерно тржиште, која одобрава Европска агенција. Напомиње се да ова агенција не представља замјену за националне регулаторе, нити је европски регулатор.

Трећи пакет либерализације, такође, садржи и низ мјера која се тичу сигурности снабдијевања, развоја нових технологија, повећања енергетске ефикасности, заштите околиша, транспарентности, јачања улоге купаца на енергетском тржишту и њихове адекватне заштите.

Према оптимистичним процјенама Трећи пакет либерализације, односно нацрти нових директива би могли бити представљени Европском парламенту те, ако буду прихваћени, постати саставни дио правног наслијеђа ЕУ крајем 2008. године, у вријеме предсједавања Француске Европском унијом.

5. РЕВИЗОРСКИ ИЗВЈЕШТАЈ

“Финансијски извјештаји Комисије за 2006. годину приказују реално и истинито финансијско стање на дан 31. децембра 2006. године у свим материјално значајним аспектима.”

(Канцеларија за ревизију институција Босне и Херцеговине, 17. маја 2007.)

“По нашем мишљењу финансијски извјештаји реално и објективно приказују у свим значајним аспектима финансијски положај Државне регулаторне комисије за електричну енергију (ДЕРК) на дан 31.12.2006. године, резултате пословања и новчане токове за период који је тада завршен у складу са Међународним стандардима финансијског извјештавања (“IFRS”).”

(“РЕВИК”, 29. марта 2007.)

Закон о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ, обавезује ДЕРК да своје рачуноводствене извјештаје припрема у складу са међународним рачуноводственим стандардима, да обавља њихову ревизију и објављује извјештај независног ревизора о обављеној ревизији, све у циљу пружања информација заинтересираним лицима и широј јавности. Досада је то чинило друштво за ревизију, рачуноводство и консалтинг “РЕВИК” д.о.о. Сарајево, у складу са Међународним стандардима ревизије примјенљивим за ревизију финансијских извјештаја (IAS).

Ревизију финансијских извјештаја ДЕРК-а за 2006. годину, први пута је обавила Канцеларија за ревизију институција Босне и Херцеговине, у складу са ревизорским стандардима Међународне организације врховних ревизорских институција (INTOSAI).

Не налазећи ниједну материјално значајнију грешку у годишњим извјештајима Канцеларија за ревизију институција Босне и Херцеговине је афирмативно оцијенила усклађеност извршења свих контролираних активности са законима и прописима, те задовољавајуће функционисање успостављеног система интерних контрола.

Овакви налази ревизије Канцеларије за ревизију институција Босне и Херцеговине сврстали су Државну регулаторну комисију за електричну енергију међу пет институција Босне и Херцеговине чији су финансијски извјештаји позитивно оцијењени.

У складу са раније закљученим уговором, ревизију финансијских извјештаја извршио је и “РЕВИК” д.о.о. Сарајево.

Оцјењујући цјелокупну презентацију финансијских извјештаја, признавање и мјерење трансакција и пословних догађаја, и ова независна ревизорска кућа је утврдила да финансијски извјештаји ДЕРК-а за 2006. годину објективно и истинито приказују стање средстава, обавеза, капитала и финансијског резултата пословања.

Ревизорски извјештаји Канцеларије за ревизију институција Босне и Херцеговине и “РЕВИК” д.о.о. Сарајево, објављени су у “Службеном гласнику БиХ”, као и на интернет страницама Канцеларије за ревизију и ДЕРК-а.

6. ОСНОВНИ ПРАВЦИ АКТИВНОСТИ У 2008. ГОДИНИ

Додатне информације о раду и поступцима које води Државна регулаторна комисија за електричну енергију могу се наћи на интернет страници www.derk.ba, односно добити контактом на телефоне 035 302060 и 302070, телефах 035 302077, e-mail info@derk.ba или у сједишту ДЕРК-а у Тузли, Улица М. Јовановића 4/II.

Државна регулаторна комисија за електричну енергију наставиће своје активности на креирању услова за слободну трговину и континуирано снабдијевање електричном енергијом по унапријед дефинисаном стандарду квалитета за добробит грађана Босне и Херцеговине, уз поштивање важећих закона, одговарајућих европских директива и правила о унутрашњем тржишту електричне енергије.

Кроз своје дјеловање ДЕРК ће бити фокусиран на:

- доношење тарифа,
- издавање лиценци,
- надзор лиценцираних субјеката,
- анализа регулаторних правила и праксе,
- креирање регулаторних правила,
- уређење јединственог тржишта електричне енергије,
- социјални аспект у домену регулаторне праксе,
- праћење примјене ИТЦ механизма и успоставе механизма координисаних експлицитних аукција капацитета,
- информисање регулисаних субјеката и јавности о регулаторној пракси.

У фокусу занимања биће и активности међународних тијела које се односе на регулисање тржишта електричне енергије, прије свега оних у чијем раду ДЕРК и сам учествује: Регулаторном одбору Енергетске заједнице, ЕРРА-и, МЕДРЕГ-у и ИЕРН-у.

Такође, ДЕРК ће наставити праћење рада ЦЕЕР-а и ЕРГЕГ-а, као и анализу садржаја и активности у доношењу Трећег пакета либерализације енергетског тржишта ЕУ, уважавајући чињеницу да ће нове енергетске директиве чинити дио правног наслијеђа ЕУ и путем Уговора о успостави Енергетске заједнице бити обавезујуће и за Босну и Херцеговину.

ПРИЛОГ А.1: Основни подаци о електроенергетском систему Босне и Херцеговине

(коришћени подаци НОС-а БиХ, електропривреда и Електропреноса БиХ)

Већи производни објекти

Хидроелектране	Снага агрегата (MW)	Укупна инсталисана снага (MW)
Требиње И	3×60	180
Требиње ИИ	8	8
Дубровник (БиХ+Хр.)	2×108	216
Чапљина	2×210	420
Рама	2×80	160
Јабланица	1×25+5×30	175
Грабовица	2×57	114
Салаковац	3×70	210
Мостар	3×24	72
Јајце I	2×30	60
Јајце II	3×10	30
Бочац	2×55	110
Вишеград	3×105	315
Пећ-Млини	2×15	30

Термоелектране	Инсталисана снага (MW)	Расположива снага (MW)
ТУЗЛА	715	635
Г3	100	85
Г4	200	182
Г5	200	180
Г6	215	188
КАКАЊ	450	398
Г5	110	100
Г6	110	90
Г7	230	208
ГАЦКО	300	276
УГЉЕВИК	280	250

Основни подаци о преносном систему

далеководи

Но	Називни напон далековода	Дужина (km)
1	400 kV	864,73
2	220 kV	1525,50
3	110 kV	3888,82
4	110 kV - кабловски вод	31,35

интерконекије

Но	Називни напон далековода	Број интерконекија
1	400 kV	4
2	220 kV	10
3	110 kV	22
Укупно		36

трафостанице

Но	Врста трафостанице	Број трафостаница	Инсталисана снага (MVA)
1	ТС 400/x kV	9	5924,5
2	ТС 220/x kV	7	1427,0
3	ТС 110/x kV	119	4693,5

трансформатори

Но	Преносни однос трансформатора	Број трансформатора	Инсталисана снага (MVA)
1	ТР 400/x kV	14	4900
2	ТР 220/x kV	14	2100
3	ТР 110/x kV	219	5045

ПРИЛОГ А.2: Основни електроенергетски показатељи Босне и Херцеговине

(GWh)

Процјена за 2007. годину	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Брчко Дистрикт БиХ	БиХ
Производња	6605,00	4430,00	1220,00		12255,00
Производња у хидроелектранама	1120,00	1780,00	1220,00		4120,00
Производња у термоелектранама	5395,00	2605,00			8000,00
Производња у малим и инд. ел.	90,00	45,00			135,00
Потрошња	4410,00	3286,00	3341,00	290,00	11657,00
Дистрибутивна потрошња	3840,00	3040,00	1275,00	290,00	8445,00
Губици преноса					330,00
Велики купци	570,00	195,00	2055,00*		2820,00
Потрошња рудника и пумпање		51,00	11,00		62,00

*Укључујући и количину од 547,78 GWh коју је Алуминиј набавио као квалификовани купац.

Остварење у 2006. годину	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Брчко Дистрикт БиХ	БиХ
Производња	6401,13	5390,49	1883,55		13675,17
Производња у хидроелектранама	1488,03	2528,13	1883,55		5899,71
Производња у термоелектранама	4811,56	2802,50			7614,06
Производња у малим и инд. ел.	101,54	59,86			161,40
Потрошња	4265,62	3309,89	3352,60	252,60	11491,81
Дистрибутивна потрошња	3722,72	3061,31	1279,49	252,60	8316,12
Губици преноса					311,10
Велики купци	542,90	199,50	2053,79		2796,19
Потрошња рудника и пумпање		49,08	19,32		68,40

Остварење у 2005. години	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Брчко Дистрикт БиХ	БиХ
Производња	5778,53	5200,64	1768,69		12747,86
Производња у хидроелектранама	1477,69	2747,10	1768,69		5993,47
Производња у термоелектранама	4218,88	2384,44			6603,32
Производња у малим и инд. ел.	81,97	69,10			151,07
Потрошња	4190,57	3458,33	3469,83	252,47	11371,20
Дистрибутивна потрошња	3641,86	3254,65	1232,47	252,47	8128,98
Губици преноса	163,78	136,47	83,72		383,97
Велики купци	384,93	20,77	2133,31		2539,01
Потрошња рудника и пумпање		46,43	20,33		66,76

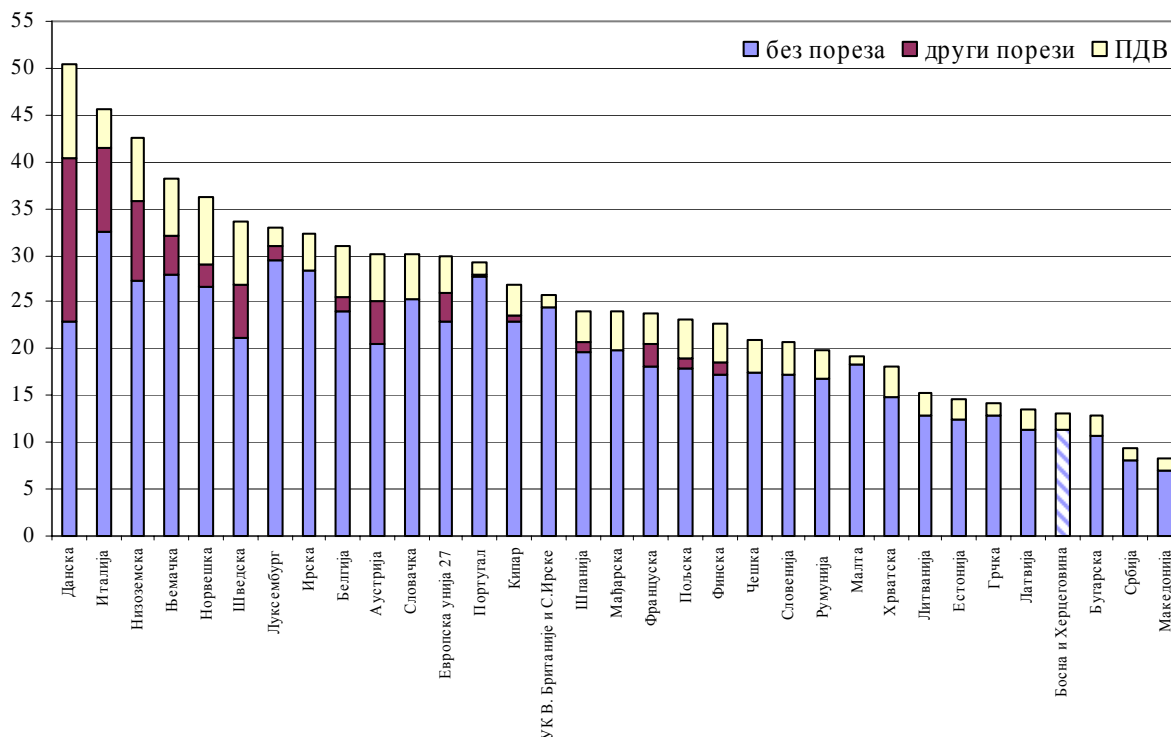
Остварење у 2004. години	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Брчко Дистрикт БиХ	БиХ
Производња	6113,02	4960,19	1669,49		12742,70
Производња у хидроелектранама	1610,52	2699,14	1669,49		5979,15
Производња у термоелектранама	4435,17	2189,87			6625,04
Производња у малим и инд. ел.	67,33	71,18			138,51
Потрошња	3847,00	3291,60	3351,78	229,58	10719,96
Дистрибутивна потрошња	3529,50	3117,7	1463,17	229,58	8339,95
Губици преноса	143,33	119,17	59,17		321,67
Велики купци	174,17		1829,44		2003,61

ПРИЛОГ А.3: Карта електроенергетског система Босне и Херцеговине са оперативним подручјима “Електропреноса БиХ” и подручјима електропривреда (децембар 2007. године)

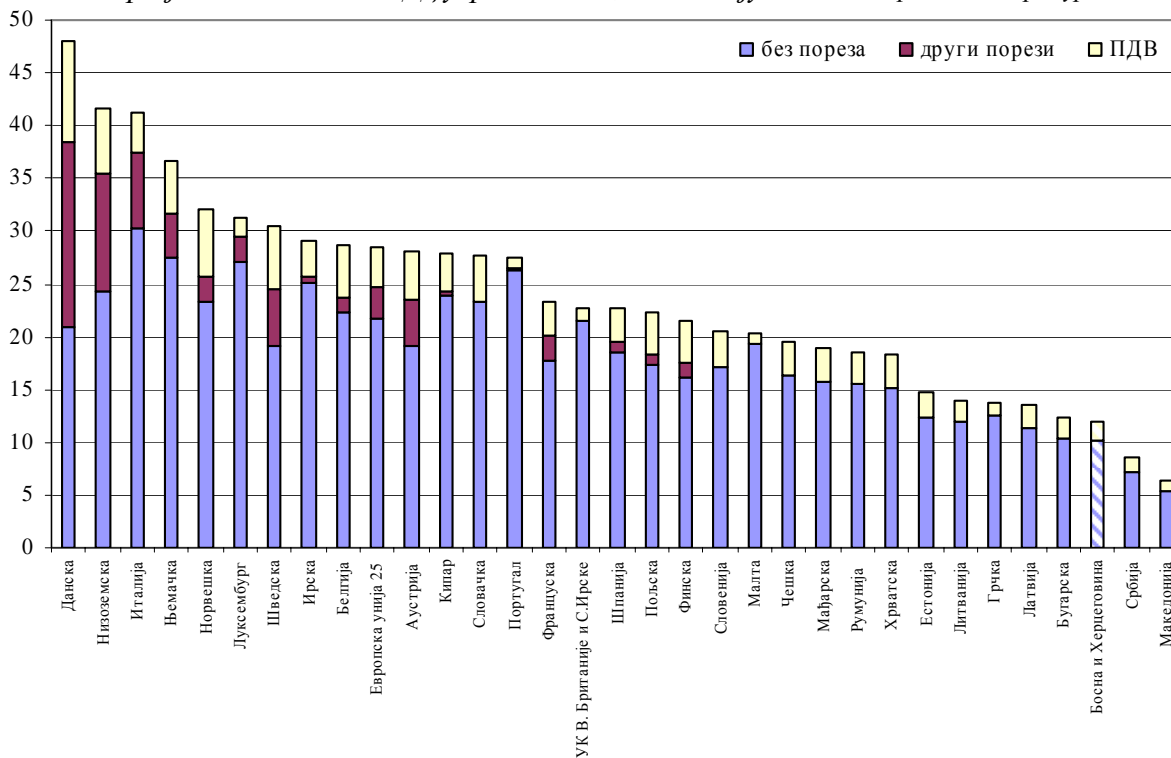

ПРИЛОГ Б: Упоредни подаци о цијенама електричне енергије за домаћинства и индустрију⁴

Цијена ел. енергије за домаћинство Дц у ф/кWh, на дан 1. јануар 2007. Кориштен извор: Еуростат 80/2007

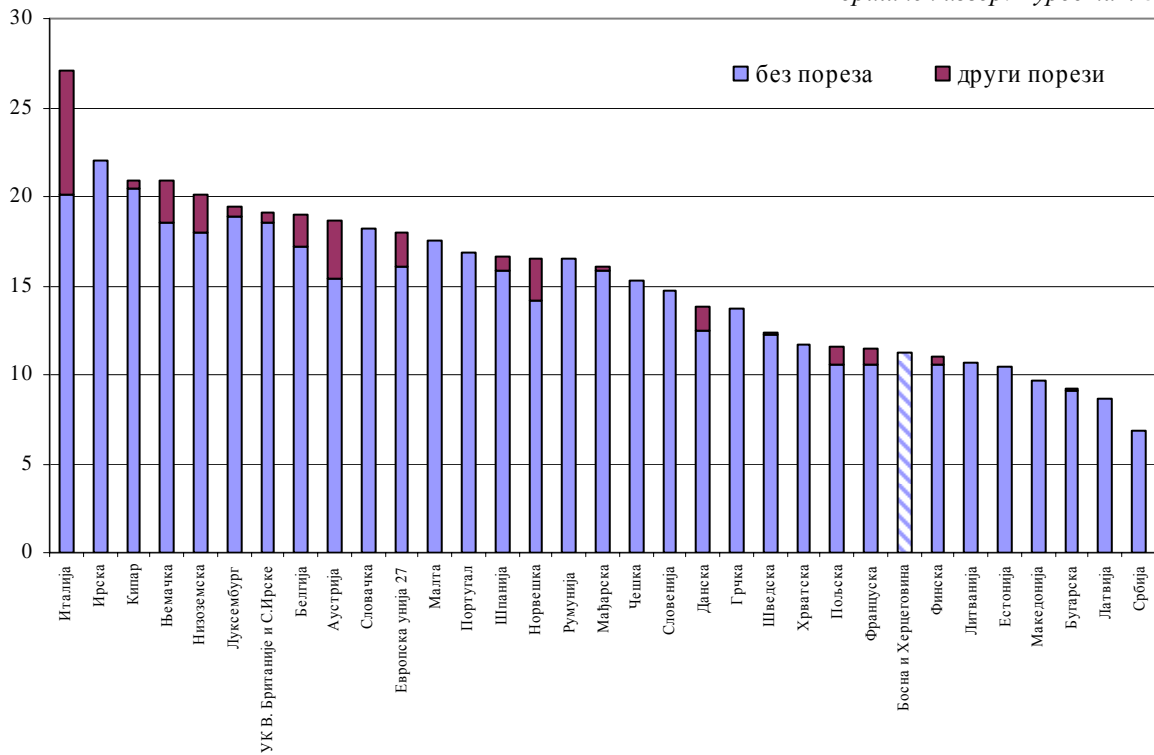
Цијена ел. енергије за домаћинство Дц у фенинг/kWh, на дан 1. јула 2006. Кориштен извор: Еуростат 18/2006

⁴ Према методологији Еуростата - У методологији Еуростата дефинирано је више типичних купаца, а упоредни подаци се уобичајено дају за домаћинство категорије Дц, које карактерише годишња потрошња 3500 kWh, од чега 1300 kWh ноћу, и индустријског купца Ие којег карактерише годишња потрошња 2 GWh и максимална снага 500 kW.

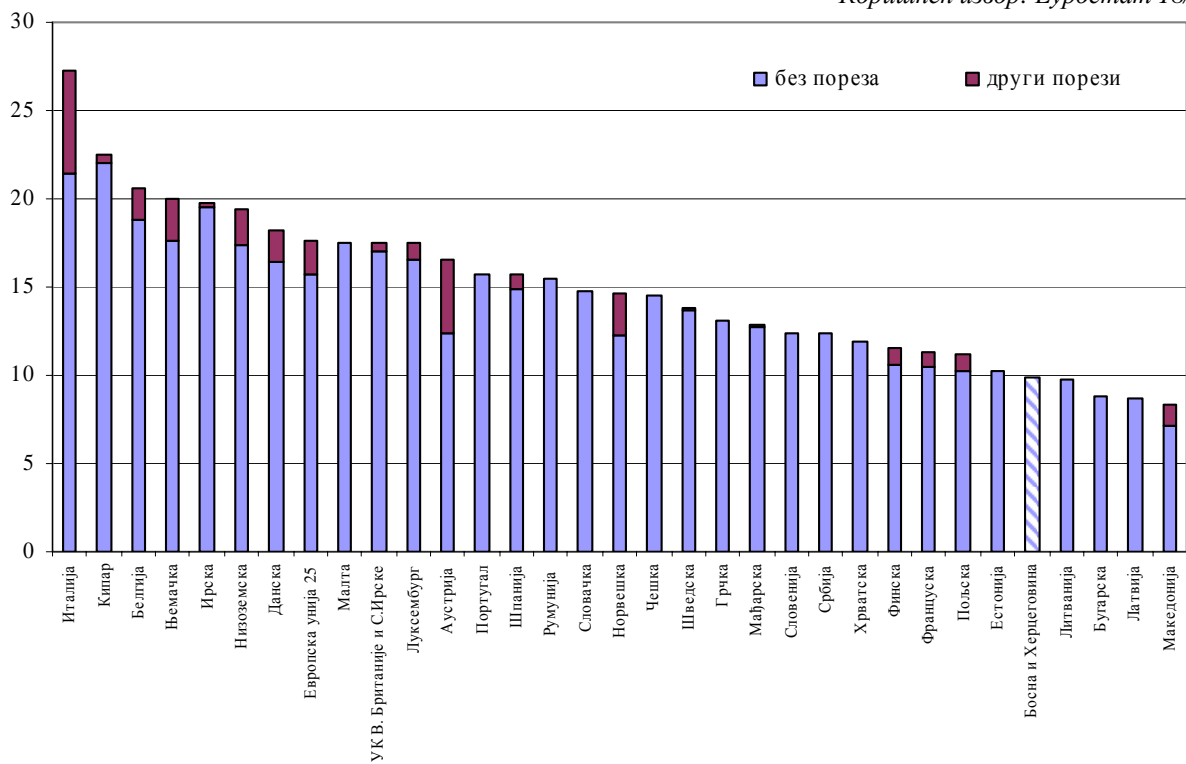
Цијена ел. енергије⁵ за индустријског купца *Ie* у фенинг/*kWh*, на дан 1. јануара 2007.

Коришћен извор: Еуростат 80/2007

Цијена ел. енергије за индустријског купца *Ie* у фенинг/*kWh*, на дан 1. јула 2006.

Коришћен извор: Еуростат 18/2006

⁵ Дијаграми за индустријске купце не укључују ПДВ, с обзиром на могућност поврата.

